

CORPORATIES EN KLIMAATADAPTATIE TUINEN

**Deze publicatie is onderdeel van een reeks groene bouwstenen 'Corporaties en klimaatadaptatie', gemaakt in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK).
Marlou Boerbooms, Energieambassadeur
Bart Verhaeghe, Communicatie en advies**

CORPORATIES EN KLIMAATADAPTATIE: TUINEN

Corporaties hebben mooie voorbeelden van tuin-aanpakken die bijdragen aan meer onderlinge samenwerking tussen de bewoners, een groenere en gezondere leefomgeving en meer biodiversiteit. Ook kunnen tuinen helpen in het beter opvangen van extreme regenbuien, zorgen voor minder droogte en minder hittestress. In deze groene bouwsteen Corporaties en Klimaatadaptatie: Tuinen zijn een aantal voorbeelden samengebracht, gericht op de privé tuinen van de huurders. Wij hopen dat deze voorbeelden medewerkers van corporaties inspireren om aan de slag te gaan om huurders te helpen met het vergroenen van hun tuinen. Heb je een mooi voorbeeld van het vergroenen van een gemeenschappelijke buitenruimte of groene gevels met beplanting, mail die naar [dit adres](#), dan dragen wij deze voorbeelden in volgende groene bouwstenen graag uit.

WAAROM EEN GROENE LEEFOMGEVING BELANGRIJK IS

Maria Kluijtenaar, Projectleider Wijken en Beleid, Havensteder: 'Corporaties verhuren van woningen aan mensen met een beperkt inkomen of in een kwetsbare positie. Daar zitten veel mensen tussen die zich minder goed kunnen wapenen tegen extreme hitte, droogte en extreme buien. De paradox is dat deze groep een minder grote voetafdruk heeft als het gaat om CO₂ verbruik dan de gemiddelde Nederlander maar de meeste schade ondervindt van het veranderende klimaat. Met een groene buitenruimte maak je al een behoorlijke slag in de afname van deze kwetsbaarheid.'

Klik [hier](#) voor de video.

Vergroening draagt bij aan verkoeling, betere afwatering, betere luchtkwaliteit en kan ook iets betekenen voor de biodiversiteit. Corporaties kunnen bijdragen aan het verbeteren van de kwaliteit van leven door onder andere meer groen.'

Mirko van Ingen, ambassadeur tuinen, Samen Klimaatbestendig: 'Tuinen hebben een bewezen positief effect op de bewoner en de buurt waarin de bewoner leeft. Samenwerken aan een groene omgeving schept warme banden tussen bewoners. Tuinen dragen daarnaast bij aan een goede gezondheid, koelen in periode van hitte en vangen water op tijdens extreme hoosbuien.'

Egbert Roozen, directeur van VHG, de branchevereniging voor ondernemers in het groen: 'Groen dichtbij huis zorgt voor natuurbeleving, ontspanning en meer betrokkenheid bij elkaar. Groen maakt gelukkig!'

Klik [hier](#) voor Groen en Wonen, de werking van groen nader toegelicht.

HOE

Geveltuintjes in Den Bosch Zayaz en Brabantwonen
In het Duurzaamheidsakkoord van de gemeente, waterschap, stedelijk huurdersplatform én drie corporaties (Zayaz, Mooiland en Brabant Wonen) in 's-Hertogenbosch is klimaatadaptatie stevig neergezet. Dit akkoord is eind 2018 ondertekend. Klimaatadaptatie en biodiversiteit is een van de vier thema's. Het streven is om rekening te gaan houden met piekbuien tot 90 mm/uur in 2020 en 120 mm in 2025. Het doel is de groenstructuren in de buurten te vergroten en verstevigen. Partijen worden gestimuleerd om maatregelen te nemen gericht op toename van de biodiversiteit zoals door het planten van heggen in plaats van het plaatsen van schuttingen en door de aanleg van groene daken die benut worden voor energieopwekking. Daarnaast is het voornemen hittestress terug te dringen door tuinen en openbare ruimte te ontstellen en meer groen aan te leggen.

Eind 2018 heeft de gemeente en samen met de corporaties bewoners aangeboden om een geveltuintje aan te leggen. Er was budget voor 100 geveltuinten. De bewoners krijgen een tegoedbon van het tuincentrum voor de planten. De corporaties hebben voor de huurders die zich willen meedoen, de planten geleverd. De huurders krijgen een

contract waarin staat dat ze het tuintje goed zullen onderhouden. Tijdens een gezamenlijke actiedag zijn de geveltuinen aangelegd. De gemeente verwijdert de tegels en brengt goede tuinaarde aan. De corporatie helpt bewoners die een geveltuin willen. Samen hebben de corporaties vier gereedschap-uitleenpunten gemaakt die worden gerund door bewoners. De aanpak van de geveltuinen en ook het uitlenen van gereedschap is goed bevallen en wordt uitgebouwd. Voor het vergroenen van de achtertuinten worden nu richtlijnen opgesteld die gaan gelden bij mutatie. Er loopt een pilot met energiecoaches die ook tips geven voor groenere tuinen. De corporaties zetten in op bewustwording. Op de site van de corporaties krijgen de geveltuinen ook aandacht. Er is een formulier waarmee toestemming kan worden aangevraagd voor het zelf aanleggen van een geveltuin. Bij de klussenwijzer staan tips.

Janny Baijens, (Zayaz): ‘Bewoners zien de waarde en krijgen complimenten van burens. Dan vraag je jezelf af waarom niet meer burens een geveltuin aanleggen. Die mensen zien op tegen het werk en zien niet hoe ze het voor elkaar krijgen. Door als corporatie meer naast de bewoner te staan, is er meer mogelijk. Bij het vervolgproject kunnen we nog meer werken vanuit de houding: ‘wat kan wel!’ Dan kunnen we huurders die in een flat wonen en een geveltuin willen, ook helpen. We willen meer werken vanuit de kansen om groen aan te brengen.’

Klik [hier](#) voor de video.

Een kwalitatief goede tuin na mutatie Havensteder
Havensteder is op dit moment bezig met de ontwikkeling van een groenbeleid. De omgang met de privétuinen is hierin de eerste stap. Het idee is even simpel als effectief. De nieuwe huurder treft een tuin aan die voldoet aan een basiskwaliteit waardoor de tuin groen is en er netjes bij ligt. Tijdens ondertekenen van het contract geven we de huurder al informatie over wat de wederzijdse verwachting van de tuin zijn. Idealiter krijgt de tuin al meer aandacht tijdens de bezichtiging van de woning. Zo hopen we dat de huurder zich goed bewust is van hetgeen hij of zij huurt. Vervolgens stimuleren we huurders om hun tuin zo groen mogelijk te houden. Bijvoorbeeld door hen in contact te brengen met onze groenbeheerder of andere partners uit ons netwerk voor advies. Uitgangspunt is dat de huurder verantwoordelijk is voor het onderhoud en beheer van de tuin maar dat Havensteder graag meedenkt. Zo geeft Havensteder een goed voorbeeld, dat goed doet volgen. Door de nieuwe huurder een nette tuin te verhuren, beter met hem of haar te communiceren over de tuin en dit ook in de organisatie vast te leggen, leggen we een basis. Vanuit deze basis willen we ook meer controle op hoe een vertrekkende huurder de tuin achterlaat. Wanneer de huurder verhuist, dient de tuin bij oplevering opnieuw in deze goede staat te zijn. Foto's van de tuin helpen om de basiskwaliteit vast te leggen. In de loop van de jaren zijn de tuinen van huurders steeds meer versteend. Op deze manier wordt de cirkel van verstening doorbroken.

Medewerkers in de wijk zien in de praktijk het aantal tegels toenemen. Huurders ontvangen tijdens het verhuurproces weinig informatie over de tuin en tuinieren. De huur clause waarin staat aan welke eisen de tuin moet voldoen, is onduidelijk. Ook is onduidelijk hoe een huurder kan onderhouden en wie daarbij kan helpen. Het grootste probleem nu is dat niet vastgelegd wordt hoe de tuin opgeleverd is. De huurder is niet bekend aan welke kwaliteit de tuin moet voldoen. Wanneer de bewoner vertrekt, kan de corporatie de huurder niet aanspreken op de tuin. Zo gaat de tuin met tegels en vaak een slechte staat van onderhoud door naar de nieuwe huurder.

Praktische tips voor bewoners die hun tuin meer klimaatadaptief kunnen maken, vind je [hier](#).

Tegels eruit en onderhoudsvriendelijk tuintje erin

De gemeente Weert stelde in 2019 Tuiny Forest pakketten beschikbaar voor 50 inwoners van Weert. Een Tuiny Forest voegt kleur, geur en leven toe aan de tuin. Het resultaat is niet alleen een makkelijk onderhouden minibos. Het draagt ook bij aan verkoeling tijdens hete zomers en voorkomt uitdroging van de grond en wateroverlast bij flinke regenval. Goed voor bijen, vogels en voor de mens! Tuiny Forest is een initiatief van IVN.

Uit de 150 aanmeldingen zijn die locaties gekozen waar de meeste winst te behalen valt voor biodiversiteit, klimaatbestendigheid en sociale cohesie. Locaties zoals een voortuin met veel tegels of grind in een buurt met weinig groen, kregen de voorkeur. In de Magdalenstraat in Weert is de eerste 'Tuiny Forest' voor huurders van Wonen Limburg gerealiseerd. Een speciaal plantteam, bestaande uit vrijwilligers van IVN, Punt Welzijn, de wijkraad, Wonen Limburg en de gemeente Weert, hielp een handje mee.

De link naar de video vind je [hier](#).

Aedes: inkoopdocumenten groenonderhoud

Voor de beeldkwaliteitscatalogus wonen ontwikkelde Aedes, op basis van de praktijk van corporaties, een pakket van inkoopdocumenten voor groenonderhoud. Het volledige pakket bestaat uit een strategiedocument, inkoopplan, offerteaanvraag, conceptovereenkomst en een beoordelingsmatrix. Met de documenten geeft een corporatie op pragmatische wijze invulling aan het groenbeleid. Daarbij draait het om betaalbaarheid, klanttevredenheid, uitvoering, gebruikersgroen, seizoenen, veiligheid, milieu, betrokkenheid, kwaliteit, samenwerking en organisatie. De

documenten zijn bedoeld ter inspiratie.

Beelden zeggen vaak meer dan woorden, daar is de methode van beeldkwaliteit op gebaseerd. Met de vernieuwde en uitgebreide beeldkwaliteitscatalogus kunnen corporaties sturen op schoon, heel en veilig. De catalogus is kosteloos beschikbaar voor alle Aedes leden. Meer informatie vind je op [Aedes.nl](#). Voor het implementeren van beeldkwaliteit kunnen corporaties gebruikmaken van deze [app](#).

De levende tuin

In het handboek van [De Levende Tuin](#) staan achttien duurzaamheidselementen centraal. Er is veel aandacht voor de waarde van groen voor de gezondheid en het welbevinden van de mens, maar onder meer ook de economische baten van groen worden in beeld gebracht. Groen kan verschillende functies vervullen en deze zijn doorvertaald naar scholen, zorginstellingen, woningbouwcorporaties, bedrijventerreinen en in de openbare ruimte. Aan de hand van de uitgewerkte mindmaps is precies in beeld gebracht welke baten groen kan invullen in een specifieke situatie en voor een specifieke doelgroep. Doel is om vanuit de samenwerkingsketen bij te dragen aan een duurzame omgeving, waar het voor de mens prettig is om in te leven met respect voor de aarde, planten en dieren. Het handboek [Het levende gebouw](#) inspireert bewoners en professionals op vergroening op aan en in woningen en gebouwen.

Door de tegels de tuin niet meer zien

De oppervlakte van alle tuinen in Nederland is meer dan tien keer zo groot als het Nationaal Park de Hoge Veluwe. Het klimaatbestendig maken van tuinen lijkt iets kleins, maar veel kleintjes maken één grote.

Overal in het land duiken initiatieven op om samen met tuineigenaren de handen uit de mouwen steken.

Tegels worden vervangen door groen, er wordt rekening gehouden met hitte, biodiversiteit en (regen)water in de tuin. Er ontstaan waardevolle samenwerkingen en er is kennisuitwisseling. Maar veel vaker weet men niet van elkaars bestaan en wordt het wiel telkens opnieuw uitgevonden. Zonde! In het rapport 'Door de tegels de tuin niet meer zien' geeft Samen Klimaatbestendig een overzicht van wat er zich afspeelt op het gebied van het klimaatbestendig inrichten van private tuinen in Nederland.

De link naar 'Door de tegels de tuin niet meer zien' vind je [hier](#).

Het handboek watervriendelijke tuinen

De tuinbranche Nederland ontwikkelde 'Het handboek watervriendelijke tuinen' en een poster 'Wat doet meer groen in je tuin'. Steeds meer lokale tuincentra richten groene klimaatpleinen in waar bewoners voorbeelden zien van die zij in de eigen tuin kunnen toepassen. Meer informatie vind je [hier](#). De folder watervriendelijke tuinen vind je [hier](#).

WAT GEEF JE MEE AAN CORPORATIES

Egbert Roozen, directeur van VHG: 'Groen kan voor woningbouwcorporaties specifieke waarden hebben op het gebied van onder andere welbevinden, sociale cohesie en veiligheid. Kijk daarbij zowel naar mogelijkheden van de tuinen als naar die van de gemeenschappelijke groene ruimte. Om de waarden van groen goed en duurzaam tot hun recht te laten komen is het belangrijk om de bewoners bij het groen te betrekken en vooraf het beheer en onderhoud te regelen. Benut hierbij de kennis en kunde van de groenprofessional en laat je inspireren door de mogelijkheden vanuit het VHG-concept De Levende Tuin. Ook op en aan woningen zijn groene oplossingen mogelijk. Denk hierbij aan bijvoorbeeld zonnepanelen op een groen dak.'

De zonnepanelen gaan op een groen dak langer mee en renderen beter.

Bovendien buffert het groene dak overvloedige regen, koelt het in de zomer en kan het afhankelijk van de gekozen beplanting ook nog bijdragen aan de biodiversiteit in de omgeving.'

Maria Kluijtenaar, Projectleider Wijken en Beleid, Havensteder: 'Begin klein. Vraag aan de bewoners wat zij belangrijk vinden en bedenk het niet voor ze maar met ze. Maak gebruik van de energie die er al is, ga er ook niet vanuit dat zij eindeloos de tijd en energie hebben om hierin te steken en realiseer je dat niet iedereen het geld en de tijd heeft om de ideale tuin aan te leggen en te onderhouden. Denk met die groep mee.'

Mirko van Ingen, ambassadeur tuinen, Samen Klimaatbestendig: Het vergroenen en onttegenen van tuinen is niet voor iedereen gemakkelijk, ga daarom de samenwerking aan en ontzorg waar mogelijk. Bewoners hebben baat bij een groene omgeving. Hoe lager de drempel hoe eerder ze hun tuinen zullen vergroenen.'

DANK EN MEER INFORMATIE

Voor deze bouwsteen danken we de door ons geïnterviewde mensen:

- *Levende tuin*: Egbert Roozen, directeur van VHG: e.roozen@vhg.org
- *Beeldkwaliteit*: Gaby Van der Peijl, Aedes Inkoop: g.vanderpeijl@aedes.nl
- *Tuiny Forest*: Ger Verstegen, Wonen Limburg: ger.verstegen@wonenlimburg.nl
- *Geveltuinen*: Janny Baijens, woonconsulent, Zayaz: j.baijens@zayaz.nl
- *Tuinen bij mutatie*: Maria Kluijtenaar, projectleider Wijken en Beleid, Havensteder: maria.kluijtenaar@havensteder.nl
- *Tuinen*: Mirko van Ingen, ambassadeur tuinen, Samen Klimaatbestendig: mirko@samenklimaatbestendig.nl

CORPORATIES EN KLIMAATADAPTATIE

De groene bouwstenen 'Corporaties en klimaatadaptatie' zijn [hier](#) te vinden:

- Tuinen
- Hittestress
- Blauwgroene daken
- Prestatieafspraken Klimaatadaptatie

COLOFON

De groene bouwstenen 'Corporaties en klimaatadaptatie' zijn gemaakt in opdracht van:

- het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK)

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Foto's

- Brabantwonen
- Wonen Limburg

Video's

- Marlou Boerbooms
- Weert de Gekste
- Waterklaar

Redactie en vormgeving

- Marlou Boerbooms
marlou@energieambassadeur.nl
- Bart Verhaeghe
bcverhaeghe@gmail.com

Augustus 2020

